

1919 року було доставлено в Полтаву з Диканьки 185 картин. 14 квітня того ж року – 33 вироби з фарфору, 72 одиниці старовинної зброї, 58 цінних книг. 21 квітня – більше 50 картин, 25 старовинних, в дорогий оправі ікон, 70 предметів із срібла і бронзи, 299 виробів із фарфору, меблі і різне церковне начиння [13]. Це лише частина тих цінностей, які містив будинок Кочубеїв, адже він уже до того був пограбований в ході революції. Дуже вчасно з палацу вивезли частину майна, бо в кінці 1919 р. він згорів дотла. Надалі речі Кочубеїв потрапили до Полтавської картинної галереї, документи – до архіву, частину вивезено до Москви. Доля нещадна до майна Кочубеїв, адже в ході Другої світової війни багато чого було втрачено, в тому числі і родовий архів.

Таким чином, Диканський маєток займав провідне місце в системі володінь Кочубеїв за часів Гетьманщини та Російської імперії. Розпочавши укрупнення маєткового комплексу навколо села Диканьки, Кочубеї домоглися створення провідного економічного центру в цьому регіоні. Варто відзначити, що цей маєток першим почав оформлюватися з решти володінь Кочубеїв, а також, імовірно, мав значення родового центру, адже тут проживав засновник даного клану. З поміж інших маєтностей Ніжинського та Стародубського полків, Диканський маєток став символом роду Кочубеїв.

Н. Скрипченко, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ДИКАНСКОЕ ПОМЕСТЬЕ КОЧУБЕЕВ (II ПОЛОВИНА XVII – НАЧАЛО XIX ВВ.)

В этой статье анализируется процесс формирования первого большого поместного комплекса Кочубеев в Диканьке, который составил основное ядро их родовых землевладений в Гетманщине.

Ключевые слова: Украина, Гетманщина, Кочубеи, поместный комплекс.

N. Skripchenko, Postgraduate
Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE DIKANKA'S ESTATE OF THE KOCHUBEY'S (II HALF OF THE XVIII CENTURY – BEGINNING OF THE XIX CENTURY)

In this article the process of the forming the first large estate complex of the Kochubey's in Dikanka, which was the base core of their kin's landownings in the Hetman state is analyzed.

Key words: Ukraine, Hetmanschyna, Kochubey's, estate complex.

УДК 94(477) "1940/1960"

І. Трецова, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У КРИМУ (ДРУГА ПОЛОВИНА 1940-Х – ПЕРША ПОЛОВИНА 1960-Х РР.)

У статті розглянуто особливості соціального становища переселенців у Криму в другій половині 1940-х – першій половині 1960-х рр.

Ключові слова: переселенська політика, переселення, міграція, депортація, господарсько-побутове забезпечення.

Переселенська політика радянської держави в Криму відбувалася за умов функціонування екстенсивної економічної моделі, і була визначальною у відбудові народногосподарського комплексу Криму в повоєнний період. Міграційні процеси другої половини 1940-х – першої половини 1960-х рр. спричинили докорінні зміни у традиційному укладі населення півострова та вплинули на соціально-економічне та національно-культурне становище Криму.

У радянській історіографії висвітлення міграційних процесів другої половини 1940-х – першої половини 1960-х рр., відбувалось у рамках досліджень, покликаних показати досягнення радянської влади в економічному та соціальному розвитку Кримської області. Зок-

Список використаних джерел

1. Генеральне слідство про маєтності Полтавського полку 1729-1730 / Упоряд. І. Бутич. – Полтава: БАТ "Видавництво "Полтава", 2007. – 176 с.
2. Дзюба О.М. Приватне життя козацької старшини XVIII ст. (на матеріалах епістолярної спадщини) / Відп. ред. В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – 347 с.
3. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С.О. Павленко. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2007. – 1144 с.
4. Затворницький П. Церковь Святителя Николая въ селении Диканьке Полтавской губернии // Полтавские Епархиальные ведомости. – 1869 г. – № 6, 15 марта. – С. 145 – 163.
5. Інститут рукописів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (далі – ІР НБУВ), ф. Х, спр. 8438, 229 арк.
6. ІР НБУВ, ф. Х, спр. 17465, 209 арк.
7. Лазаревський А. Описание Старой Малоросии: В 3 т. – К., 1893. – Т. 2. – IV, 521, XXV с.
8. Общий гербовник дворянских родов Всероссийской Империи: В 20 т. – СПб., 1799. – Т. 3. – 150 с.
9. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК України), ф. 57, оп. 2, спр. 252, 361 арк.
10. ЦДІАК України, ф. 267, оп. 1, спр. 60, 3 арк.
11. ЦДІАК України, ф. 442, оп. 770, спр. 7. Арк. 748 – 760.
12. ЦДІАК України, ф. 1219, оп. 3, спр. 14, 79 арк.
13. Черепаша М. Куди поділися цінності князів Кочубеїв // Трудова слава. – 1992. – № 63. – С. 2.
14. Шевченко Л. Духовні фундації родини Кочубеїв на Полтавщині // Українська академія мистецтва. Дослідницькі та наукові методичні праці. Збірник наукових праць, 2011. – № 18. – С. 229 – 239.

Надійшла до редколегії 27.06.13

рема, у такому контексті написані праці М. С. Кур'янова [6], І. Т. Твердохлебова [11], І. С. Чирви [7] та ін.

У пострадянський період спостерігається посилення інтересу учених до вивчення соціально-економічної історії Криму. У дослідженнях В. М. Брошевана [1], В. І. Сергійчука [9], Н. О. Сидоренка [10] знайшли відображення окремі аспекти здійснення переселенської політики, руху міграційних потоків і забезпечення переселенців у Криму.

Історіографічний аналіз наукової літератури засвідчує, що висвітлення зазначеної теми має фрагментарний характер. Комплексного аналізу проблеми соціального становища переселенців у Криму в першій половині 1940-х – другій половині 1960-х рр. фактично не було здійснено.

Крим у Другій світовій війні зазнав величезних демографічних і матеріальних втрат. Як наслідок, виробничі потужності промислових підприємств півострова за роки війни скоротилися на 90%, а обсяг валової продукції був нижчим рівня 1913 р. Якщо до війни у Кримській АСРР РРФСР проживало 1127 тис., то на час звільнення від німецько-румунських військ тут залишалося лише 615 тис. жителів [9, с. 189]. Додатковим демографічним ускладненням стала масштабна депортація, що розпочалася відразу після звільнення Криму. Вже в липні 1944 р. Берія доповідав Сталіну, що виселення з Криму татар, вірмен, болгар і греків закінчено. Усього, за даними РНК СРСР, було депортовано з Криму приблизно 230 000 осіб [1, с. 66].

Тим часом Раднарком СРСР прийняв постанову "Про першочергові заходи з відновлення господарства Криму" та виділив 37 250 тис. крб. [1, с. 66]. Але підняти з руїн економіку Криму не було кому. Після депортацій і без того зруйноване війною господарство республіки позбавилося багатьох тисяч робочих рук, спеціалістів, досвідчених працівників, керівників.

У післявоєнні роки нагальною проблемою було заселення спустілих міст і сіл Криму. Особливо гостро стояло питання кількісного зростання сільського населення, оскільки, більшість представників депортованих етносів – 82% татар, близько 90% німців, 88% болгар проживало у сільській місцевості [10, с. 4]. На початку 1945 р. в 7 з 26 сільських районів майже не залишилося мешканців, а кількість працездатного населення в колгоспах скоротилася на 60%. У результаті вже 12 серпня 1944 р. Державний Комітет Оборони СРСР виніс постанову № 6372с "Про переселення колгоспників у райони Криму", яка визнавала необхідність заселення сільської місцевості колгоспниками з областей УРСР і РРФСР. Постановою визначалися напрямки та структура міграцій, встановлювалися пільги для переселенців. Зокрема, кожна сім'я мала отримати одноразово грошову допомогу в розмірі 2500 крб., з колгоспників списувалися усі борги і вони звільнялися на рік від державних податків, страхових платежів та від поставок державі сільськогосподарської продукції [5, арк. 1-3]. Проте, дані приписи значно відрізнялися від реалій життя і не були реалізовані на практиці.

На початку осені 1944 р. до Криму прибули перші переселенські ешелони, в яких приїхало 17 040 сімей у складі 62 104 осіб [5, арк. 1.]. Детальніше характеризуючи ці переселення, варто зазначити, що за офіційною версією вони мали добровільний характер. Однак П. Полян у своєму дослідженні, класифікуючи види міграцій, переселення родин у 1941 – 1946 рр. до спустошених унаслідок депортацій територій називає примусовими компенсаційними міграціями. Адже держава впливала на обставини і фактори індивідуального прийняття рішень про переселення. У цьому випадку, мається на увазі цілеспрямований адміністративний тиск на волевиявлення населення [8]. З самого початку процесу переселення родини переселенців зіштовхнулися з проблемами та незручностями. Зокрема, під час переселення до районів Криму, переселенцям на збори надавалося мінімум часу. З собою вони могли взяти лише найнеобхідніші речі. Перевозилися родини переселенців у непридатних для людей вагонах. Вони були погано оснащені, а іноді, навіть, не вимиті від цементу і вапна [15, арк. 26]. Тому перебуваючи кілька тижнів у дорозі, переселенці, у переважній більшості діти та жінки, відчували побутові незручності.

У Криму новоприбулих мешканців розселили у 18 районах. Найбільша кількість сімей була направлена до Алуштинського району, Балаклавського, Бахчиса-

райського, Куйбишевського, Судакського району [5, арк. 2]. У переважній більшості переселенські потоки склалися з селян Воронежської, Курської, Ростовської, Тамбовської областей, а також Ставропольського та Краснодарського краю. Менша кількість переселенських сімей направлялась з областей Української РСР [10, с. 5]. Незважаючи на агітаційні заклики здавати усі сільськогосподарські продукти державі, обіцяючи повну компенсацію на місцях вселення, переселенці привезли з собою 5 371 корову, 846 телят, 3570 овець і кіз, 1362 свині, 18784 птиці та 87 бджолосімей [1, с. 84].

Приїхавши до Криму переселенські родини сам на сам опинилися з чималою кількістю проблем. Процес їх облаштування в Криму був покладений на обласні, районні та колгоспні органи управління, але відбувався вкрай неорганізовано. Зокрема, у спеціальній постанові ЦК ВКП(б) від 5 липня 1946 р. "Про роботу партійних, радянських організацій з господарського облаштування та закріплення переселенців" зазначалося, що радянські організації області безвідповідально віднеслися до господарського облаштування та закріплення переселенців – найголовнішого господарсько-політичного завдання. Місцеві органи влади не справлялися з величезними потоками переселенців. Відсутність кваліфікованих керівників у колгоспах суттєво гальмувала процес закріплення переселенців на місцях. Неосвічені та без необхідного досвіду керівники були не в змозі забезпечити потреби переселенців, організувати роботу колгоспів і сприяти подальшому розвитку економіки [5, арк. 5-10].

У колгоспах області переселенці мали заселитись у колишні будинки виселених татар, вірмен, греків і болгар. Вони передавалися їм разом із господарським інвентарем, предметами побуту, посівами, насадженнями та худобою. Однак, облік та опис майна спецпереселенців під час депортації проводився зі значними порушеннями. Не було вжито заходів зі збереження цілісності як самих будівель, так і предметів побутово-господарського призначення. Зокрема, придатні для життя будинки та квартири відразу самовільно займали місцеві жителі. Речі побутово-господарського призначення розкрадалися на усіх етапах обліку, складування й охорони майна спецпереселенців. Не була як слід організована й охорона худоби, яка без догляду вешталася землями спустошених колгоспів і, як наслідок, була розкрадена [1, с. 71-81]. У результаті, станом на 11 вересня 1946 р. з 21 284 будинків виселених народів за колгоспниками-переселенцями за державними актами було закріплено лише 10 145 будинків, ще 4 634 будинки залишалися вільними, з яких тільки 401 будинок був придатний для життя [5, арк. 45]. Будівництво нових та відбудова зруйнованих будинків проводилася повільно та неякісно. Зокрема, план будівництва у 1947 р. був виконаний на 52,8%. Серед основних причин невиконання плану будівництва Кримоблвиконком виокремив відсутність керівництва з боку райвиконкомів і недостатнє використання місцевих будівельних матеріалів [5, арк. 17]. У наступні роки, значного покращення забезпечення переселенців будинками не відбулося. Зокрема, в 1950 р. тільки у Балаклавському районі без даху над головою залишилася 71 родина, у Білогірському – 42, Ялтинському – 64 родини. Новопоруджене сільське помешкання не відрізнялось якісними характеристиками, і як правило, вже через рік потребувало ремонту [2, арк. 1]. Була завищена собівартість будинків, яка складала 16 і більше тис. крб., що стало серйозною причиною затримки переоформлення кредитів з колгоспів на колгоспників-переселенців. Загалом, контроль за використанням коштів, виділених на переселенські заходи здійснювався на неналежному рівні, що

негативно впливало на побутове забезпечення переселенців [2, арк. 3].

Незадовільно проводилось забезпечення переселенців присадибними ділянками. За даними Переселенського відділу у 1950 р. їх не мало лише 18 родин переселенців, проте, фактично таких прикладів значно більше. Так, лише у колгоспі імені Сталіна Старо-Кримського району в 1950 р. присадибні ділянки не виділені були 24 родинам. Не кращим було становище і в інших районах [2, арк. 2]. Близько 35% присадибних ділянок взагалі не використовувалися під посіви через те, що вони були суходільними, а ґрунти неродючими [13, арк. 5]. Ще більше переселенців скаржилися на постійні неврожаї городини. У результаті, колгоспники не могли заготувати на зиму і продуктів харчування, і кормів для худоби [12, арк. 20а]. Переселенці та їх родини були буквально поставлені на межу фізичного виживання. У 1945 р. на один трудовень припадало 4 крб. 96 коп., у 1946 – 4 крб. 50 коп. У 1947 р. на один трудовень видавали 500-800 г хлібу, за повної відсутності овочів та фруктів [10, с. 7]. У грудні 1950 р. за вказівки облвиконкому колгоспникам-переселенцям було видано по 50 кг зерна на одного члена родини та по 20 кг на кожну особу [5, арк. 47]. Але цього було замало щоб прогодувати родину. До того ж, вкрай незадовільно здійснювалася видача продуктів харчування за обмінними квитанціями. Переважна більшість переселенських сімей не мала худоби та свійської птиці, оскільки, через відсутність кормової бази, колгоспники відмовлялися від придбання корів за рахунок позик і позбавлялися худоби, що надавалася в якості допомоги [2, арк. 2]. Недостатнім було забезпечення колгоспників-переселенців промисловими товарами. У сільських магазинах області не вистачало таких товарів як керосин, лампи, сірники та сіль. В окремих переселенських районах поставки промислових товарів зовсім були відсутніми [5, арк. 47].

Через низьку трудову дисципліну та погану організацію праці у колгоспах, працездатні члени переселенських родин не відразу направлялися на постійні місця роботи. Крім того, господарства області мали низьку врожайність та доходи, через що переселенці не вбачали перспективи залишатися в Криму. Тому вже у жовтні – листопаді 1944 р. мали місце окремі випадки повернення переселенців. Надалі їх кількість стрімко зростала. І вже у 1946 р. з 5818 сімей, що переїхали до Криму, самовільно виїхало 4 203 сім'ї [5, арк. 8]. Незважаючи на те, що до самовільно вибулих застосовувалися суворі покарання, аж до судових санкцій, селяни, у переважній більшості вихідці з областей РРФСР, полишали півострів. Із загальної кількості 18 040 сімей на 1 серпня 1949 р. залишилося в Криму лише 8173 сім'ї, інші повернулися в рідні місця [9, с. 194]. Тому в 1949 р. знову відновився процес переселення до Криму. Наступного року була видана Постанова Ради Міністрів РРФСР від 5 листопада 1950 р. №1460 "Про незадовільне господарське облаштування переселенців Кримської області". Проте суттєвих зрушень у господарсько-побутовому забезпеченні переселенців у наступні роки не відбулося. І вже у 1949 р. вибуло 286 родин, у 1950 р. 794, з яких 528 родин переселенців лише 1950 р. Протягом наступних трьох років півострів залишили ще 1 687 сімей. Найбільша кількість родин вибула з Судакського, Алуштинського та Старокримського районів [2, арк. 2].

Отже, процес заселення спустошеного у наслідок війни та депортацій Кримського півострова на початку 1950-х рр. опинився на межі зриву. Це в свою чергу, гальмувало відновлення економічного потенціалу Криму, особливо, сільського господарства. Віддаленість

Криму від території РРФСР, фактична відсутність господарських зв'язків між ними, недостатня увага керівництва республіки до проблем півострова призвели до того, що на середину 1950-х р. Кримська область стала одним із відсталіх регіонів, а чисельність населення ледь досягла довоєнного рівня.

Складне становище, що склалося на півострові у повоєнні роки, спричинило передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР на початку 1954 р. У наступний період, процес переселення до Криму керувався з Києва, а переселенцями були переважно жителі із областей Української РСР. Зокрема, у 1954 р. із Вінницької, Житомирської, Київської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Черкаської та Чернігівської областей до Кримської області переїхало 1 747 родин. У 1955 р. було переселено ще 2 949 родин, чисельністю 11 635 осіб, з яких 6 758 осіб працездатного населення [11, арк. 46]. Наступні роки позначилися збільшенням переселенського потоку на півострів. У результаті, у 1956 р. до Криму було переселено 3 477 родин [16, арк. 24-25]. До 1957 р. переселення проводилося переважно із центральних областей Української РСР. Проте, з 1957 р. почалося масове переселення вихідців із західних областей УРСР. Планом цього року передбачалося відправити на півострів з Волинської області 600 родин, Рівненської – 100, Дрогобицької – 600, Станіславської – 950, Львівської – 300, Тернопільської – 1150 і Чернівецької – 500 [9, с. 238]. Усього у 1957 р. до Кримської області було переселено 6 101 родину, чисельністю 23 027 осіб, з яких 13 646 осіб працездатного населення [17, арк. 22]. Надалі, впродовж 1958 – 1966 рр. до Криму щороку переселялося від 4,5 [3, арк. 81] до 6,5 [4, арк. 2] тис. сімей, за середньостатистичної чисельності родини 3-4 особи. Як правило, у кожній родині було двоє працездатних її членів. Працездатне населення направлялося у колгоспи та радгоспи області [14, арк. 42-47].

Житлове будівництво для переселенців, зазвичай, здійснювалося за рахунок пільгових позик Держбанку СРСР, а у деяких випадках за рахунок власних коштів господарств. Під плани будівництва надавалися матеріально-технічні ресурси, а проводилося воно силами самих господарств. Однак, виділені кредити та матеріально-технічні ресурси, як і у попередній період, не завжди використовувалися за призначенням. З метою виконання поставлених планів, колгоспне керівництво направляло виділені на переселенські заходи гроші та ресурси на будівництво господарських приміщень і забезпечення господарських потреб колгоспів. Зокрема, лише у 1958 р. в області було виявлено використання кредитів не за цільовим призначенням у сумі 284 тис. крб. [3, арк. 12]. Організовані з метою будівництва переселенських будинків, будівельні бригади, у переважній більшості були малочисельними та створювалися формально [14, арк. 43-44]. Низькою залишалась якість будівництва. Через відсутність контролю у колгоспах, збудовані будинки мали недоліки та великі технічні дефекти. У Сакському районі з 49 будинків жоден не був прийнятий колгоспниками за актом через відсутність підлоги, дверей і вікон. Також вирішення потребувала проблема забезпечення переселенців на зиму вугіллям і дровами. У результаті, 255 родин з переселенців 1955 р. та 91 родина з 1956 року не мали власного житла [14, арк. 43-45].

Обговоренню цієї проблеми було присвячено спеціальну нараду у Сімферополі 7-8 травня 1957 р., на якій уряд УРСР визначив конкретні напрямки роботи щодо організованого переселення та своєчасного забезпечення житлом переселенців [9, с. 238]. У результаті усі 4496 родин 1957 р. вселення, протягом року отримали

будинки. А у 1961 р., вперше, на відміну від попередніх років, усі переселенські родини були відразу заселені у забезпечені паливом будинки. Частина переселенських родин була заселена у будинки, які зводилися за одним проектом "Тип 5а" і мали дві кімнати, кухню, вітальню, комору та веранду. Житлова площа складала 29,8 кв. м, а корисна – 41,71 кв. м [18, арк. 5].

На початок 1960-х рр. значно покращилося господарсько-побутове забезпечення переселенців, що стало результатом економічного розвитку сільського господарства та покращення економічного становища господарств області. Зокрема, у 1961 р. в окремих колгоспах переселенські родини відразу були забезпечені паливом, предметами побуту та продуктами харчування, отримали від колгоспів свійських птахів та тварин [18, арк. 5-7]. У той час, як у попередні роки більшість переселенських родин не мали худоби, оскільки її не було у достатній кількості у продажу, натомість вартість у 1,5-2 рази перевищувала позику, що надавалася на її придбання [14, арк. 43].

Зі зміцненням економіки колгоспів і радгоспів протягом другої половини 1950-х – на початку 1960-х рр. значно покращилась організація праці в господарствах області. Зокрема, працездатне населення з числа переселенців з перших днів було влаштовано на роботу в створені бригади рілляництва, тваринництва, городництва, садівництва, виноградарства, тютюнництва, будівництва. З метою навчання переселенців на базі господарств Кримської області були організовані курси механізаторів та шоферів. Жінки, які у переважній більшості направлялися працювати на виноградники, попередньо повинні були пройти курси з догляду й обрізки винограду [4, арк. 4]. Організація навчання переселенців, з одного боку, дозволяла переселенцям освоїти особливості господарювання в Криму, а з іншого боку, забезпечувала сільське господарство області кваліфікованими кадрами.

Результатом усіх ужитих заходів з метою поліпшення соціального становища переселенців стало стрімке скорочення відтоку переселенських родин. Зокрема, якщо у 1954 р. вибуло з Кримської області 23,1% [16, арк. 46-47] переселенських родин, у 1960 р. 20,1%, то у 1961 р. лише 6,3%. Зокрема, цього року з 62-х (45,2%) господарств Кримської області не вибуло жодної переселенської родини [17, арк. 7, 14]. У наступні роки кількість переселенців, що вибували за межі Криму ще більше скоротилася. Натомість, збільшилися міграційні потоки у межах Кримської області, оскільки, у деяких районах склалися гірші, ніж у переважній більшості районів, умови проживання. Натомість, виокремилися райони, де умови проживання та господарсько-побутове влаштування переселенців були найкращими [4, арк. 9].

Отже, розпочатий унаслідок війни та депортацій у 1944 р. процес переселення цілих родин із РРФСР та УРСР, передусім, з метою відновлення довоєнної кіль-

кості населення у сільськогосподарській місцевості, наштотував на низку перешкод. Зокрема, переселенські родини у кримських колгоспах і радгоспах протягом десяти повоєнних років не отримували власного житла, не мали можливості вирощувати городину й утримувати худобу. Не знайшли переселенці й розуміння з боку місцевих керівників щодо проблем побутового та господарського влаштування. У результаті, переселенські родини виїжджали до колишніх місць проживання, натомість, на їх місця щороку прибували нові ешелони переселенців, яких чекала та сама участь. У зв'язку з цим, за десять повоєнних років покращення економічного становища сільського господарства Криму не відбулося. На середину 1950-х р. у сільськогосподарській галузі не було досягнуто довоєнного рівня. Після передачі Кримської області до складу Української РСР, почався новий етап переселення до Криму родин, у переважній більшості з областей УРСР. Керівництво УРСР відразу розпочало діяльність з вирішення нагальних проблем побутового та господарського облаштування переселенців. Відтепер, щороку кількість переселенських родин, що не мали власних будинків, скорочувалася. Натомість, на початок 1960-х рр. покращилась якість будівництва. Зазнало змін на краще і господарсько-побутове влаштування переселенців, що обумовлювалося, передусім, покращенням економічної ситуації на селі. У результаті, на початок 1960-х рр. масовий відтік переселенців було призупинено. Одночасно, відбулося зменшення кількості планового переселення на півострів.

Список використаних джерел

1. Брошеван В. М. Изгнание и возвращение. – Симферополь: "Таврия", 1994. – 394 с.
2. Российский государственный архив экономики (РГАЭ) – Ф. 5675. – Оп. 1. – Спр. 479.
3. Державний архів в Автономній Республіці Крим (ДААРК). – Ф. Р-3287. – Оп. 2. – Спр. 1971.
4. Там само. – Оп. 7. – Спр. 419.
5. Там само. – Ф. Р-2888. – Оп. 1. – Спр. 7.
6. Кур'янов М. Крим. – К.: Держполітвидав УРСР, 1955. – 79 с.
7. Очерки по истории Крыма. Крым в период Великой Отечественной войны и дальнейшего развития народного хозяйства (1941-1945 гг.) / под ред. И. С. Чирвы. – Симферополь: Крым, 1967. – 319 с.
8. Полян П. Не по своей. История и география принудительных миграций в СССР. – Москва: О. Г. И. – Мемориал, 2001. – 327 с.
9. Сергійчук В. Український Крим. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2001. – 304 с.
10. Сидоренко Н. О. Соціокультурний аспект міграцій населення в Крим у 40-х – 50-х роках ХХ ст. // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. – 2013. – № 68. – С. 80-85.
11. Твердохлебов И. Т. Промышленность Крыма на подъеме. Симферополь: Крымиздат, 1957. – 60 с.
12. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). – Ф. Р-4626. – Оп. 1. – Спр. 273.
13. Там само. – Спр. 274.
14. Там само. – Оп. 3. – Спр. 6.
15. Там само. – Спр. 8.
16. Там само. – Спр. 29.
17. Там само. – Спр. 53.
18. Там само. – Спр. 160.

Надійшла до редколегії 27.06.13

И. Трещева, асп.
КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

СОЦИАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ПЕРЕСЕЛЕНЦЕВ В КРЫМУ (ВТОРАЯ ПОЛОВИНА 1940-Х – ПЕРВАЯ ПОЛОВИНА 1960-Х ГГ.)

В статье рассмотрены особенности социального положения переселенцев в Крыму во второй половине 1940-х – первой половине 1960-х гг.

Ключевые слова: переселенческая политика, переселение, миграция, депортация, хозяйственно-бытовое обеспечение.

I. Treshcheva, Postgraduate Stud.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE SOCIAL SITUATION OF IMMIGRANTS IN THE CRIMEA (LATE 1940S – EARLY 1960S)

The article highlights the peculiarities of the social situation of immigrants in the Crimea in the second half of the 1940s – early 1960s.

Key words: immigration policy, transmigration, migration, deportation, household maintenance.